

VALOAREA MORALĂ A CĂUTĂRII CUNOAȘTERII: STUDII DE ISTORIE INTELECTUALĂ A MODERNITĂȚII TIMPURII

SORANA CORNEANU
UNIVERSITATEA DIN BUCUREȘTI

REZUMATUL TEZEI DE ABILITARE

Scopul acestei teze este de a descrie parcursul post-doctoral al activității mele didactice și de cercetare. Prin urmare, ea cuprinde o dare de seamă asupra direcțiilor și temelor de cercetare de care m-am ocupat după susținerea doctoratului în 2008, rezumate ale principalelor rezultate comunicate în conferințe și publicații, precum și o prezentare a încadrării metodologice generale a studiilor mele, însoțită de clarificări teoretice particulare referitoare la abordările diferitelor teme. De asemenea, lămuresc în această teză și felul în care am îmbinat cercetarea cu predarea și îndrumarea științifică a studenților, cu referire la temele și abordările cursurilor mele și ale lucrărilor de licență și disertație pe care le-am condus până acum. Teza cuprinde și o secțiune proiectivă, în care descriu planul meu de cercetare și activități științifice pentru următorii ani, intenția de a introduce ori recalibra cursuri masterale și direcțiile de cercetare pe care intenționez să le propun pentru îndrumare doctorală.

Deschid Secțiunea I cu un Preambul în care refac pe scurt parcursul studiilor mele universitare și doctorale pentru a oferi o primă schiță a felului în care ideile și valorile care mi-au ghidat cercetările ulterioare s-au conturat grație unor întâlniri cu profesori remarcabili și intrării mele în comunitățile academice pe care aceștia le-au creat. Rememorez, astfel, formarea mea filologică cu aplecare spre istoria ideilor, istorie culturală și studii culturale, datorată îndrumării Prof. Mihaela Irimia și dezvoltată în colaborare cu echipa Centrului de Studii Culturale Britanice, apoi a doua mea formare în domeniul istoriei intelectuale a modernității timpurii, grație întâlnirii cu Prof. Vlad Alexandrescu, Prof. Dana Jalobeanu și echipa interdisciplinară a Centrului de Cercetare „Fundamentele Modernității Europene”, precum și cu colaboratorii săi internaționali.

Odată schițat acest fundal, continui cu un capitol în care îmi propun să lămuresc principiile metodologice ale istoriei intelectuale care mi-au ghidat cercetările. Aleg să fac acest lucru

urmărind istoria receptării programului de istorie a ideilor formulat în anii 1930-1940 de fondatorul american al acestui domeniu, Arthur O. Lovejoy, de-a lungul secolului al XX-lea și la începutul secolului al XXI-lea. Felul în care acest program a fost contestat mai cu seamă în perioada anilor 1960-1980, din perspectiva istoriei sociale, istoriei culturale, a sociologiei cunoașterii și istoriei științei, a arheologiei și genealogiei foucauldiene ori contextualismului de la Cambridge, precum și felul în care a început să fie el recuperat în ultimii 20 de ani dau o imagine dinamică a evoluțiilor domeniului și o hartă a problematizării instrumentelor principale cu care istoricului ideilor de astăzi lucrează, printre care interdisciplinaritatea, chestiunea contextului, natura istorică și cultural situată a ideilor și formelor de cunoaștere, agentivitatea, teleologia, continuitatea și discontinuitatea narațiunii istorice, relația dintre logica ideilor și determinismul cultural, relevanța pentru interogațiile actuale. În continuarea acestui excurs metodologic, arăt în acest capitol și felul în care activitățile mele didactice și științifice s-au înscris în domeniul istoriei intelectuale, cu referire la proiectele de cercetare din care am făcut parte sau pe care le-am condus, conferințele pe care le-am organizat, cursurile pe care le-am predat, lucrările de diplomă și disertație pe care le-am îndrumat și comisiile de evaluare științifică din care am făcut parte.

Urmează trei capitole în care rezum principalele teme și rezultate ale cercetării mele post-doctorale, care se înscriu în trei direcții mari: problema cultivării sinelui ca replică a modernității timpurii la tradiția cu rădăcini antice a „culturii sufletului”; concepțiile despre virtuțile morale și epistemice ale modernității timpurii; și concepțiile despre imaginație ale aceleiași perioade. În toate cele trei cazuri, m-a interesat să urmăresc aceste concepții în caracterul lor interdisciplinar, adică să înțeleg cum traversează ele (și cu ce modificări) domenii precum știința, filosofia morală, teologia, medicina, literatura, retorica și logica vremii. De asemenea, m-a interesat să înțeleg istoricitatea acestor concepții, adică felul în care ele preiau elemente ale unor tradiții încă în vii în epocă, precum cea aristotelică, platonice, stoică, epicureană, galenică, augustiniană ori thomistă și felul în care modifică, împletesc sau reorientează aceste tradiții. În plus, în cazul temelor particulare de care m-am ocupat, am căutat să identific contextul intelectual și cultural care poate releva cel mai convingător substanța concepțiilor respective și poziționarea lor în dialogurile (de multe ori controversate) culturale ale timpului. Există și un fir comun al celor trei direcții, anume modalitățile în care modernitatea timpurie atașează valori morale procesului de căutare a cunoașterii, conceptualizat ca o practică a sinelui.

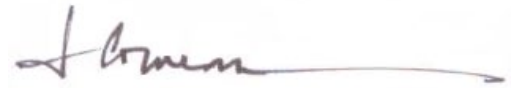
În cele trei capitole descriu toate acestea cu referire la lucrări comunicate și publicate între anii 2010-2022, reliefând contribuțiile conceptuale și istoriografice aduse de acestea. Printre ele, mă refer la următoarele: 1) Identificarea și analiza unui vocabular cultural despre „cultura sufletului” care traversează genuri și discipline în Anglia secolelor XVI-XVIII, în particular filosofia morală și experimentală, teologia practică, logica și literatura vremii, și a consecințelor acestui vocabular pentru articularea naturii și scopurilor acestor discipline. 2) Argumentul conform căruia modernitatea timpurie operează cu un set de virtuți epistemice în evaluarea performanțelor cognitive laudabile care reprezintă rezultatul unei transformări a tradiției aristotelice și thomiste în sensul reinvestirii vechilor virtuți morale cu valențe epistemice. Aduug că această reinvestire reprezintă fondul istoric care face posibilă epistemologia virtuților din ziua de azi. 3) Identificarea unei branșe a domeniului de studiu „știință și literatură” mai puțin vizitate până acum, anume aceea care studiază mecanismele cognitive comune celor două domenii. Din perspectivă istorică, modernitatea timpurie e un moment privilegiat din acest punct de vedere, datorită discuțiilor vremii despre mecanismele imaginației, ale descoperirii și creativității, care stau în spatele producției științifice și poetice deopotrivă. 4) Relevarea intersecțiilor dintre istoria imaginației și istoria metodei științifice, cu două componente: utilizarea mecanismelor imaginației, așa cum erau ele concepute în psihologia și retorica vremii, ca model pentru discursul despre metoda științifică; și conceperea imaginației ca facultate operativă în procesele logice ale minții relevante pentru studiul științific al naturii. 5) Revitalizarea întrebărilor istoriografice despre natura cercetării istorice aplecate asupra logicii perioadei dintre sec. XVI-XVIII și apărarea ideii că istoria intelectuală este mai în măsură să dea seama de particularitățile istorice ale acestei discipline în această perioadă decât istoria logicii formale.

Secțiunea a II-a a tezei este dedicată planurilor de viitor. Într-un prim pas, descriu aria de cercetare de care mă voi ocupa în anii următori și care derivă din cele mai recente studii ale mele, descrise anterior: istoria logicii înțeleasă ca „artă de a gândi” în secolele XVII-XVIII. Cercetarea presupune analiza naturii și surselor istorice ale acestei discipline, ecoul ei în spațiul mai larg cultural, inclusiv în cultura literară a vremii, și testarea ipotezei că ea se află la originile a ceea ce în iluminism s-a numit „știința naturii umane” și, prin extensie, a ceea ce sfârșitul sec. al XVIII-lea începe să numească „psihologie”. Tot aici fac o listă a rezultatelor palpabile la care mă aștept în urma acestei cercetări, incluzând articole și comunicări, conferințe și workshop-uri, un volum colectiv, un număr special de revistă de specialitate, o monografie și o ediție românească a unui

text fundamental pentru aceste dezvoltări, *Despre îndrumarea intelectului* a filosofului englez John Locke.

Într-un al doilea pas, descriu și planurile referitoare la continuarea activității mele editoriale ca *book review editor* și editor de numere generale și speciale ale revistei *Journal of Early Modern Studies*, precum și a activității mele de organizare administrativă și științifică a programului masteral de Studii Culturale Britanice. De asemenea, mă refer pe scurt la felul în care plănuiesc să reorientez unul din cursurile mele masterale și să introduc un nou curs, cu deschidere spre arii de studiu și cercetare care pot fi continuate la nivel doctoral.

Închei teza cu o secțiune bibliografică ce reunește titlurile folosite în redactarea conținutului științific al lucrării.

A handwritten signature in dark ink, appearing to read "J. Cornman", with a long horizontal flourish extending to the right.